BUTLLETI
DEL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

Any XIII | Agost 1989 | N.º 49

El panteó Vidal i Quadras del cementiri de Sitges

ISABEL COLL I MIRABENT

Quan a finals del segle XVIII es debatia la problemàtica de la insalubritat del cementiri al mateix temps que es considerava la necessitat de prohibir els enterraments a l'interior dels límits urbans (1), ningú no podia imaginar que amb la creació d'un cementiri a extramurs s'originaria una arquitectura funerària extremadament rica, reflex dels gustos artístics de la societat de l'època. La burgesia del segle XIX desitjava que fossin recordades les seves glòries financeres, artístiques, polítiques i militars, i no li era suficient recordar els seus difunts només amb oracions, sinó que volia fer memòria de la seva personalitat, perpetuar el seu record d'una manera pètria, amb el desig que aquell espai esdevingués també el símbol de la seva família.

L'arquitectura funerària, com també l'escultura, estava formada per un amplíssim repertori de fórmules, en les quals és possible distingir diferències fonamentals, com també es pot establir una tipologia d'edificis i de solucions funeràries que evoluciona d'acord amb reglamentacions i modes. Aquest aspecte esdevé ben palès en l'anàlisi dels principals cementiris europeus, els quals han esdevingut magnífics museus a l'aire lliure i llocs essencials per a poder assolir un coneixement complet del segle XIX (2).

El cementiri de Sitges forma part d'un grup important de notables necròpolis catalanes, totes elles mereixedores d'un acurat estudi de conjunt tant pel seu caràcter suggeridor com per la seva categoria escultòrica i arquitectònica. Sobre el cementiri de Sitges s'han publicat algunes notes referents a la seva construcció (3), si bé no s'ha estudiat la seva importància artística (4), que creiem que és d'una categoria notable, com intentarem demostrar a través de diferents treballs.

El cementiri de Sitges

El desenvolupament que a partir de la segona meitat del segle XIX es produeix a la vila de Sitges s'observa no solament en el continu aixecament de nous edificis, sinó també, d'una manera singular, en la necròpolis de la vila. En la primera meitat del segle es va construint l'espai del cementiri, en un procés costós i amb força problemes jurídics. Sembla ser que aquesta construcció finalitzà l'any 1824, notícia que podem treure d'una instància que el batlle Bernat Robert dirigia el 19 de gener del 1854 al governador civil de Barcelona, insistint que acceptés definitivament la ubicació del cementiri allà on ja era construït, perquè la Diputació considerava que era massa a prop de la població: «Sitges, pues, jamás ha considerado que el cementerio, construido en 1824, hubiese podido ser una causa de la enfermedad que reinó el año pasado».

Finalment, el 20 de juliol del 1855, després d'un dictamen fet per l'arquitecte Elies Rogent (6) i de l'acceptació per part de la vila d'acondicionar sanitàriament el cementiri, la Diputació provincial va acceptar definitivament la ubicació de la necròpolis darrere de l'ermita de Sant Sebastià. A partir d'aquesta aprovació, hom podia pensar ja a construir-hi la seva tomba sabent que l'obra tindria un caràcter definitiu. No és estrany doncs, que aquest mateix any es comencin a presentar sollicituds per a aixecar importants panteons que enriquirien l'indret, alhora que honorarien la memòria dels que hi serien enterrats i, possiblement, rendirien també culte a una certa vanitat.

El panteó Vidal i Quadras

Entre el monuments que destaquen en el cementiri de Sitges, trobem dues capelles funeràries que són una clara demostració de la tendència historicista del segle XIX. La primera d'elles, a la qual dediquem aquest estudi, es va construir basant-se en solucions tretes del món clàssic, mentre que l'altra, el panteó Bofill, té elements estilístics trets del repertori medieval. Ambdues van ser executades en un espai de temps d'uns quinze anys, i mostren que a partir dels anys 1830 hi ha entre la burgesia preferència per l'erecció de capelles funeràries: com que el gust dels que encarreguen les obres es decanta ara per solucions més ostentatòries, això fa que en els nous cementiris s'edifiquin amb profusió capelles-panteons. Aquestes capelles acostumaven a tenir una cambra funerària, en part enterrada, on s'acollien les despulles dels membres de la família.

Aquesta idea, de preferir un panteó familiar a una sepultura individual, fou la que va moure Manuel Vidal i Quadras a construir la capella funerària que hi ha al cementiri de Sitges. Aquest desig respecte a l'enterrament dels seus, l'exposa Manuel Vidal i Quadras en la sollicitud que va enviar el 2 de maig del 1856 al batlle de Sitges, amb la intenció que el municipi li vengui 1.600 pams superficials de terreny, i també que tingui a bé donar-li el permís d'edificar el mausoleu de la manera que manifestava en el plànol que acompanyava la seva sollicitud: «Deseando construir en el cementerio de esta villa un mausoleo para colocar los restos de sus mayores, los de sus hijos, así como los de sus descendientes que quisiesen y dispusiesen fuesen sepultados en él, necesita para la plantificación de dicho monumento con arreglo al perfil que se acompaña, la porción de 1.600 palmos

superficiales de terreno...» (7).

Més tard (8), Manuel Vidal tornaria a sollicitar la venda de més quantitat de terreny, 400 pams quadrats, amb la finalitat de poder fer una tanca al panteó.

El que fa l'encàrrec, Manuel Vidal i Quadras

És ben clar que qui fa un encàrrec el condiciona, i encara més si aquest té caràcter funerari i es fa per a retre homenatge al record de persones molt pròximes a ell. Per aquest motiu és interessant de fer alguna referència a la personalitat de Manuel Vidal i Quadras, que és qui va fer possible aquesta construcció en el nostre cementiri.

Manuel Vidal i Quadras era fill de Josep Vidal i Robert i de Josepa Quadras i Marcé, tots dos de Sitges. El dia 20 d'abril del 1816 va contraure matrimoni amb Anna Ramon i Marquès, de Torredembarra. El nuvi tenia l'edat de 23 anys i la núvia la de 16, quan es van casar a la ciutat de Maracaibo, on els germans Vidal i Quadras havien arribat l'any 1809 a fi de trobar-se amb el seu pare, que ja hi era. A Maracaibo naixerien tres dels vuit fills que tindria la parella: Josep (1817), Manuel (1818) i Carolina (1820). Mentre que la resta naixeria ja a Santiago de Cuba: Ignasi (1822), Anna (1824), Aleix (1826), Antoni (1827) i Josep (1828). Molts d'aquests fills moriren poc després de néixer o en la seva infantesa. En una edat ja adulta, però encara jove, morí Antoni (9). Per tant, de tota la seva descendència quedaren només els germans Carolina, Aleix i Manuel Vidal i Ramon.

També Anna Ramon va morir en plena joventut, als 28 anys, el dia 29 de setembre del 1828, essent enterrada en el cementiri general de Santa Anna. El seu marit, Manuel Vidal, escrivia: «Está enterrada en sepultura propia, que se compró en el paraje más costoso, para ponerle una lápida que recuerde a su familia las virtudes que tuvo tan buena esposa y madre» (10).

Fotografia del panteó Vidal i Quadras en la qual encara es veu la tercera de les làpides, la que representa la tornada.

És la mateixa manera de pensar que mouria Manuel Vidal, poc temps després, quan va tornar a Catalunya, a voler cercar un bon lloc on enterrar els seus progenitors i els seus descendents així com ell mateix i la seva muller.

Quan Manuel Vidal i Quadras retornà a Catalunya, va deixar a Cuba per a dirigir els seus negocis familiars, els seus dos fills Manuel i Aleix, i quan l'any 1850 es va liquidar l'establiment que amb el títol de Vidal Germans existia a Cuba, Manuel i Aleix retornaren a Barcelona. Serà aleshores, quan la preocupació del pare es centrarà a fer totes les diligències necessàries per a inhumar les despulles de la seva esposa Anna Ramon. El permís es va aconseguir el 20 de juliol del 1853, i el dia 6 d'octubre del mateix any ja es trobaven dipositades en el cementiri de Sitges, en els nínxols 6 i 7, on hi havia també les restes mortals dels sogres de la difunta. Poc més tard, quan va morir el setè fill de la parella, Antoni Vidal i Ramon, el 12 de juliol del 1855, fou també enterrat en el mateix indret, fins que quan es va acabar el panteó van ser-hi traslladades les restes de tots ells.

D'acord amb aquests fets és lògic pensar que en la ment de Manuel Vidal i Quadras hi era constantment present el pensament de construir un gran mausoleu.

El panteó, els artífexs i l'estil

A finals del segle XIX, J. Roca i Roca escrivia a «La Vanguardia» amb motiu de la diada dels difunts, que en aquells anys tot bon barceloní tenia l'ambició de posseir dues coses, una bona torre al Putget i un bonic panteó al cementiri (11). Certament, si féssim un inventari de les obres que aleshores s'anaven realitzant a Barcelona, ens adonaríem que la construcció de monuments funeraris era cada cop més abundant i que en la majoria dels casos coincidia amb la de la vivenda del que feia l'encàrrec. D'aquesta manera aquest encarregava al mateix

arquitecte i en el mateix moment la vivenda de què havia de gaudir durant la seva vida i aquella en què restaria després de la seva mort.

Aquest fet, amb què ens trobem de manera constant a finals del segle XIX, es compleix també en la construcció d'aquest mausoleu sitgetà del 1856. L'any 1852, Manuel Vidal i Quadras sollicità permís per a remodelar la seva casa dels carrers de Port de n'Alegre i Jafre. És de suposar que en aquest moment ja es parlà del futur panteó del cementiri de Sitges, que segurament que s'hauria realitzat a no ser per la dificultat del trasllat de les restes de la muller, i per la provisionalitat derivada de no tenir encara els permisos definitius per a enterrar, en què es trobava el cementiri.

El mestre d'obres que sollicità la construcció de la vivenda fou Josep Cros i Juliana, fill i nét de mestres d'obres, establert a Sitges. Era el mateix que faria el projecte del panteó de la família. Aquest fet queda comprovat per un document signat pel mateix Josep Cros i datat el 20 de maig del 1859: «... he recibido de D. Manuel Vidal y Quadras, en diferentes partidas, cuatrocientos setenta duros en moneda, a mi satisfacción, que me sirven para completa remuneración de todos los servicios científicos y corporales que le he ministrado, tanto para el mausoleo que he plantificado en el cementerio de la villa de Sitges como para todo lo demás que he hecho después que arreglamos cuentas cuando fabricà su casa en aquella villa...» (12). Així doncs, tal com consta pel mateix monument, el que va idear-lo va ser Josep Cros i Juliana, si bé qui el va portar a terme va ser Alexandre Mariotti, un escultor italià.

L'obra de Cros i Mariotti forma part d'un grup d'obres que procedeixen de l'impuls donat per molts grans artistes (Garnier, Viollet, etc.) a fi de treure l'art funerari del domini exclusiu del marbrista, i cerquen tornar a donar-li la força i el lloc predominant que l'arquitectura funerària havia assolit en altres èpoques.

D'acord amb això, calia cercar l'estil que es considerés més adient per al cas. Josep Cros preferí realitzar el seu encàrrec en un llenguatge neoclàssic, amb el desig, no pas d'imitar un estil arquitectònic determinat, sinó d'aconseguir una obra que destaqués per la claredat i equilibri de formes clàssiques. El conjunt, de planta quadrada, mostra un treball pensat, amb un bon sentit de la proporció en les seves formes. S'hi adoptà l'ordre dòric, que sempre respon a un ideal de força, de serietat i de poder, ordre que s'aplicà a les columnes que hi ha a cada costat de la façana, com si fos en un temple *in antis*. Els capitells sobresurten del fust de la columna, de manera semblant als de Delfos o del pòrtic d'Eumene de Pèrgam, per esmentar alguns exemples ben clars i coneguts. Aquesta utilització palesa que es tracta d'un neoclassicisme no subjecte estrictament a les normes clàssiques, sinó que juga amb elles amb llibertat, amb la mateixa llibertat amb què, allunyantse del costum clàssic, es rebutja la utilització de superfícies llises, i es prefereix, amb criteri neoclàssic, una superfície amb juntes horitzontals molt accentuades. L'eclecticisme en la utilització d'estils en un mateix edifici, tan present en l'arquitectura del segle XIX, es manifesta en aquesta capella en la llanterna, barroca, d'una certa tendència borrominesca, que corona el monument, la qual, si bé treu elegància a l'edifici, equilibra el paganisme de la resta.

Els elements ornamentals pertanyen al repertori clàssic: antefixes a cada dos costats dels frontons, fris amb una cornisa amb oves clàssiques, etc. En el fris s'obre la porta d'entrada, on Manuel Vidal demanà que s'esculpissin unes lletres que formessin les paraules «Família Vidal», mentre que en el frontó s'havia d'aplicar quelcom referent al comerç.

Josep Cros no solament es preocupà de dissenyar l'exterior de l'edifici, sinó que també indicà, i d'una manera ben detallada (14), què era el que havia d'anar a l'interior de la capella. Josep Cros féu totes les plantilles que necessitava Mariotti per a realitzar tot el conjunt, que igual com passava amb l'exterior, s'havia d'executar en marbre de Carrara. Va definir clarament les pilastres, els gerros, els diferents ornaments de què constava el conjunt, com també va quedar ben especificat que l'element principal havia de ser una peça de 7 pams d'amplada i 9'40 d'alçada en què, en mig-relleu, es farien els raigs, els núvols i els querubins que envoltarien una creu amb la imatge de Crist crucificat. Se li donava com a màxim de temps per a acabar, el mes d'abril del 1858, i el preu que es pagaria a l'escultor seria de 1.200 duros (15).

Alexandre Mariotti

El dia 8 d'agost del 1856 Manuel Vidal i Quadras pactava amb Alexandre Mariotti, de Carrara, l'execució de la part de marbre del mausoleu que volia aixecar al cementiri de la vila de Sitges. En el contracte es deia que Mariotti s'atendria a les mides i perfils que hi havia en el plànol que se li donava. L'escultor italià executaria la seva feina a Itàlia, i es comprometia a realitzar en marbre negre el sòcol i els graons, i en marbre blanc la resta del panteó, tots dos de bona qualitat, sense taques ni cap altre defecte.

Mariotti es comprometia a tenir cura de l'obra fins el moment en què fos embalada i que es colloqués en caixes de fusta, ben fortes, per a ser embarcada cap a Barcelona. Totes les despeses des d'Itàlia fins a Catalunya serien pagades per Mariotti, mentre que el trasllat des de Barcelona a Sitges aniria a càrrec de Vidal i Quadras. Vidal i Quadras sollicitava de l'escultor que portés, a càrrec seu, un ajudant per al moment de muntar el panteó en el cementiri, a fi d'ajustar, fer forats i tot el que fos menester per a la perfecta collocació de totes les peces que havien de formar l'edifici. Mariotti s'obligava a acabar la feina el mes de desembre del 1857, i Manuel Vidal a començar l'obra tan aviat com rebés les peces. El preu total de l'execució del mausoleu fou de 3.300 duros en tres pagaments, 1.500 quan es considerés que l'escultor havia fet una part important de l'obra, 1.000 en el moment del lliurament dels marbres a Barcelona i 800 duros en acabar-se el mausoleu. Posteriorment va rebre 2.050 duros més per l'obra de l'interior de la capella i per alguns treballs complementaris, així com per una bonificació que se li féu quan hagué de retocar unes peces que havien estat calculades malament pel mestre d'obres.

L'extremada meticulositat de Manuel Vidal i Quadras ens permet conèixer les despeses totals del mausoleu, que sumen 8.833' 1426 duros fins al novembre del 1859. Dintre d'aquesta suma, hi ha des del pagament del terreny del cementiri fins al de l'encarregat de la màquina del port que descarregà els marbres. També apareixen totes les despeses corresponents a les peces brunyides dels ossaris, les peces de bronze que sostenen les làpides dels nínxols, etc. Entre els operaris que hi treballaren hi trobem els serrallers Nicolau Costa i Josep Basons, com també l'escultor Bartomeu Ferreri.

Els relleus

A les tres cares del panteó que no corresponien a la porta d'entrada, Manuel Vidal volgué que hi haguessin tres làpides on restés constància de tres moments importants per a la vida de la seva família. Amb aquesta finalitat, el dia 11 de setembre del 1856 va escriure a Joan Soler i Cortina, pintor i arquitecte (16), encarregant-li que en cada un d'aquests relleus hi hagués determinada escena que quedaria explicada per unes inscripcions que hi hauria a sota de les làpides. Al cap d'uns dies, el 24 de setembre del 1856, va escriure novament a Joan Soler, dient-li: «Amigo Soler: Lo que deseo se explique a modo que mejor le parezca es lo siguiente. Primer quadro: despedida de los hermanos don Manuel y don Alejo Vidal y Quadras de su señora madre doña Josefa y sus dos hermanos José y Magín en Sitges a su salida para Maracaybo en 1809. Segundo quadro: recibimiento de los hermanos don Manuel y don Alejo Vidal y Quadras por su señor padre, don José, en Maracaybo, en el mismo año 1809. Tercer quadro: presentación de los hermanos don Manuel y don Alejo Vidal y Quadras, con los quatro hijos del primero, nombrados Manuel, Carolina, Alejo y Antonio, a sus señores padres y hermano a su regreso de América a Sitges, en 1833».

D'acord amb això, Joan Soler i Cortina féu uns dibuixos preparatoris, que cal suposar que després foren discutits, i passaren a uns altres de definitius, que van ser els que es van convertir en relleus tal com demostra una fotografia realitzada abans de la seva desaparició. El dia 31 de desembre del 1856, Joan Soler i Cortina rebia de Manuel Vidal la quantitat de 141 duros i 7 rals per la feina de fer les plantilles i els motllos de les làpides de les tres façanes de l'exterior del panteó. Manuel Vidal, content amb la feina realitzada, va recompensar l'artista amb 100 duros més, amb els quals pagà també l'ajuda donada per Soler a Josep Cros i Juliana per a fer els dibuixos i plantilles que Mariotti s'havia emportat a Carrara per a la construcció del mausoleu (17).

Aquesta decoració escultòrica es completaria amb quatre figures femenines d'unes dones adolorides, que representarien la tristor y el dolor per la mort dels que eren enterrats en aquell lloc. Aquest tema, comú a l'arquitectura funerària del segle XIX, era d'inspiració clàssica, si bé en aquell moment l'actitud i l'expressió amb què foren esculpides volia donar testimoni de la creença en la resurrecció cristiana.

El divendres 2 de setembre del 1859, després d'haver-se col·locat dins de dues urnes i de dos nínxols del templet del mausoleu les restes dels pares, del fill, de la muller i del cunyat de Manuel Vidal i Quadras, el rector de la vila acompanyat del prevere Fèlix Clarà beneí el templet i la capella. Enguany es compleixen 130 anys d'aquella benedicció, el que acabem de ressenyar, i moltes altres coses que en l'aspecte artístic podríem haver analitzat, demostra que totes les obres ben fetes aconsegueixen de mantenir el record d'aquell que es va preocupar de fer-les. Així ho veiem d'una manera ben clara en el monument que va fer edificar Manuel Vidal i Quadras.

Esbós previ de les tres làpides. La primera la sortida de Sitges, la segona la trobada amb el pare a Maracaibo, la tercera la tornada.

---

(1) El problema de la insalubritat dels cementiris va ser una qüestió molt debatuda en el transcurs del segle XVIII. Les protestes per les seves exhalacions mefítiques varen fer que a París es tanqués el cementiri dels Innocents (1780), i a continuació el del carrer de Sant Josep, de Sant Sulpici i el de l'illa de Sant Lluís. Pel que fa l'estat espanyol, Carles III va donar l'any 1787 una reial ordre amb què manava que els cementiris es construïssin a fora de les poblacions i que es suprimissin els de dintre de les muralles. A partir d'aquesta ordre se'n succeiran d'altres des del 1803 al 1840, confirmant la del 1783. No fou gaire fàcil portar-les a terme, perquè hi hagueren tota mena d'entrebancs, especialment per part de l'Església i dels municipis.

(2) Poden ser-ne exemple el museu del Père Lachaise, a París, o també els cementiris de les ciutats italianes, des de Gènova a Nàpols. Pel que fa a Catalunya, podríem esmentar els cementiris de l'Est i del Sud-oest de Barcelona.

(3) Vegi's, A. CARBONELL, J. CASTERAD, J. SABATER, J. VIDAL: *Història del cementiri de Sitges*, «Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans» n.º 29-31 (VIII 84-II-85).

(4) Únicament hi ha treballat Vinyet MONTANER MASDEU: *El cementiri de Sitges 1824-1869*. Treball realitzat per a l'assignatura d'art del segle XIX de la Universitat de Barcelona el juny del 1985. En la introducció recull una sèrie de documents referents a la construcció del cementiri i després analitza l'aspecte artístic d'algunes de les seves obres.

(5) Instància del batlle Bernat Robert dirigida al governador civil de Barcelona. (Documentació referent al cementiri de Sitges [s. XVIII-XIX]. Arxiu Històric Municipal de Sitges.)

(6) L'informe d'Elies Rogent és signat el 2 de juny del 1855. En ell aconsellava que «haciendo las pequeñas obras que aconseja el arte y la ciencia, la villa de Sitges conseguirá un modelo acabado de establecimiento de este género; pocas poblaciones habrá en nuestro suelo que reúnan mejores condiciones».

(7) Arxiu de la família Vidal i Quadras (Barcelona), document n.º 1, «Títulos y cuenta con sus comprobantes del importe de este mausoleo que Don Manuel Vidal y Quadras ha hecho construir en el cementerio de esta Villa de Sitges situado cerca de la capilla de San Sebastián, Sitges. 10 de noviembre de 1859».

(8) A. F. V. i Q., document n.º 2.

(9) A. F. V. i Q., documents titulats «Esponsorios», «Nacimientos y bautismos» i «Defunción del séptimo hijo». En

aquest darrer explica la vida del seu fill Antoni.

(10) A. F. V. i Q., document titulat «Desgraciado acontecimiento que ha dado fin a esta prole y matrimonio».

(11) J. ROCA y ROCA. «La Vanguardia», 6 de novembre del 1892, any XII, n.º 3.420, pàg. 1.

(12) A. F. i Q., document n.º 17. Segon resum de tot el que es va gastar en el mausoleu fins el 10-XI-1859. S'assenyalen els 470 duros pagats a J. Cros i Juliana «por todos los trabajos científicos y corporales que como arquitecto encargado de la obra ha ministrado según se explicó en su recibo n.º 17».

(13) En la descripció de com ha de ser el monument, dintre del contracte entre Mariotti i Manuel Vidal i Quadras (A. F. V. i Q.).

(14) Vegi's la nota n.º 13.

(15) A. F. V. i Q., document «Explicación de las medidas y clases de labrados de los mármoles estatuarios de Carrara que se necesitan para la capilla del panteón que está haciendo Dn. Manuel Vidal...».

(16) A. F. V. i Q., «Carta dirigida a Dn. Juan Soler Cortina, en sus manos».

(17) Vegi's la nota n.º 2.

(18) A. F. V. i Q.

Història dels gegants de la Vila de Sitges (2)

MIQUEL MARZAL I ORTIZ

(Continuació)

Relació dels geganters que han fet possible la perduració del ball dels gegants a la nostra vila de Sitges:

en Mestret
Magí d'en Borràs
Caberdós
Catllà
Domènech Matas Soler
Paul Gual
Jaume Rosés
Carles Cañellas
Jaume Mora
Josep Ferret (Mesquer)
Marià Carbonell
en Silvestre (de Vilanova i la Geltrú)
el Gran (de Vilanova i la Geltrú)
Antoni Martí Raventós
Francesc Mirabent Mirabent
Josep Milà Mirabent (Pitu del mas d'en Liri)
Marià Grau
Joaquim Comas (Quim de la geganta)
Salvador Capdet Capdet (Renego)
Ricard Baqués Marín
Llorenç Baqués Marín
Joan Valldosera
Josep Duran Rallo
Lluís Mataix Freixas
Antoni Nogués
Francesc Duran
Francesc Patet
Francesc Jacas Rovira (Pau Figa)
Bonaventura Pujol
Josep Moreno Ledesma (l'Andalús)
Pedro (de la Casilla)
Manel Berlan (Veta)
en Delgado
Antoni Parra Sàez
Ramon Eroles Jover
Manel Berlan (fill)
Lluís Lago Farreres
Salvador Urgellès i García
Josep Ferret 2.on (Mesquer)
Curro Sàez
José Antònio Monclús
Francesc Arbonès
Carles Ripoll Paretas
Díaz
Carles Noguer Parra
Francesc Parra López
Jordi Noguer
Llorenç Baqués Nicolàs
Antoni Micó
Josep Pujol (fill)
Antoni Vigó Julià
Josep Palàcios
Josep Milà
Daniel Tinò
Francesc Caballero
Sebastià Mirabent

NOTA: En el període comprès entre 1840 i 1897, els geganters que durant aquests anys portaren la parella de gegants moros no figuren en aquesta llarga llista per no haver-hi informació escrita ni parlada, ja que lògicament les persones que ho podrien explicar ja no existeixen.

Relació de grallers que han acompanyat amb la seva música vibrant i encisadora els gegants de la vila de Sitges:

Colla d'en Ros (Les Massuques, comarca del Garraf)
Colla d'en Maurici (Les Massuques, comarca del Garraf)
Colla els Peregrins (Sant Llorenç del Penedès, Baix Penedès)
Joan Duran Soldevila (Pep Capelles)
Antoni Duran Almirall
Martí
Juli Vidal Blanes
Antoni Oliver Ràfols
Manel Vendrell Capdet
Joaquim Ràfols Sabater
Lluís Ràfols Sabater
Joan Vidal
Emili Gené Mancillas
Joan Gené Mirabent
Guillem Alemany
Alemany (fill)
Joan Muntaner
Felicíssim Cloquell
Manel Beà
Lluís Espanya

Els gegants també han fet les seves ballades, com a la sortida d'Ofici i després de la processó de sant Bartomeu, al so de la música de les bandes de música de fora que venien a la nostra Festa Major com són el Regiment de Jaén n.º 25, Banda de la Policia Armada de Barcelona, Banda la Bonanova, Banda El Pinós (Alacant), Banda La Lira Ampostina i també la Banda de la Creu Roja de Sitges. Com a anècdota, cal dir que el 1943, a la sortida de les 2,15 h., com que la tarda de la vigília de la Festa Major no havien arribat els grallers que havien de tocar amb els gegants, en Lambert Aleacar Miquel (caixa), en Joan Milà Hill (clarinet) i en Josep Clarà Olivella (saxofó), van acompanyar els gegants en la

sortida en substitució dels grallers.

Aquests gegants han realitzat diferents sortides fora de la nostra vila commemorant Festes Majors, concentracions de gegants i altres actes. Aquestes poblacions són:

Barcelona (Festes de la Mercè)
Barcelona (inauguració del Campionat del Món de Futbol, 1982)
Sant Sadurní d'Anoia
Vilafranca del Penedès
Vilanova i la Geltrú
Sant Pere de Ribes
Lleida
Castelldefels
El Prat del Llobregat
Badalona
Mataró
Benidorm (València)
Cant Cugal del Vallès
Cubelles
Sallent
Barcelona (Roratour, Fira del Turisme)

Celebracions locals en què han estat presents els nostres gegants per diferents motius:

Club de Mar
Festa Sant Joan Poble Sec (1980)
Sortida fins a l'ermita de la Santíssima Trinitat amb motiu de la inauguració de la instal·lació de la llum.
Festa Major de Sant Bartomeu (24 agost)
Festa Major Petita de Santa Tecla (23 setembre)

Una anècdota és que quan els nostres gegants estaven exposats a Rodatour, exposició del turisme, a Barcelona, d'aquest any 1987, de tant en tant, feien una ballada per a la gent que visitava l'exposició. En un moment donat van arribar les autoritats, d'entre elles es va sentir una veu forta que va dir: «Si són els gegants del meu poble!». Era el Delegat General de Turisme, Àngel Miguelsanz i Arnalot.

Relació de trofeus, medalles i altres distincions que han guanyat els nostres gegants en les seves sortides:

Barcelona, festes de la Mercè, any 1902, medalla d'argent guanyada per la parella de gegants amb millor presència.
Fira de Mostres de Barcelona, festes de la Mercè, medalla a la millor ballada de gegants, any 1920.
Medalla de participació a les noces d'argent dels gegants de Sant Pere de Ribes, el 1975.
Trofeu de la Trobada de Gegants a les festes de la Mercè, any 1982.
Placa de participació en la Festa Major de Vilanova i la Geltrú, el 1983.
Placa de participació en la Trobada de Gegants de la Festa Major Petita de Cubelles.
Trofeu de participació en les festes de la Mercè de Barcelona, any 1985.
Trofeu de participació en la IV Trobada de Gegants de Lleida, 1987.
Placa de la família Robafaves als gegants de la vila de Sitges, a Mataró, en les Santes, 1986.
Placa als gegants de Sitges a les Festes de la Mercè, 1986.
Diploma d'apadrinament dels gegants de Sant Cugat del Vallès, Joan i Marieta, 1987.
Medalla dels gegants de Sallent als gegants de la vila de Sitges, Festa Major, 1987.
Trofeu del Casino Prado als gegants de Sitges en commemoració de la cloenda del VI Festival de Teatre Amateur, Vila de Sitges, 1986.

ELS GEGANTS MOROS
AGRUPACIÓ DE BALLS POPULARS DE SITGES

Aquests gegants construïts el 1979 per l'Agrupació de Balls Populars de Sitges, volien ésser una rèplica dels gegants moros del 1840, que havia fet Joan de Querol i de Cabanyes ajudat pel seu germà Joaquim, que van durar fins l'any 1897, i que en la Festa Major del 1912 encara sortiren ja que els podem veure en unes fotografies de la inauguració de l'Hospital de Sant Joan Baptista.

Aquests nous gegants moros foren construïts per l'agrupació de Balls Populars per mà dels artistes i artesans locals següents: Agustí Albors i Soler que va fer els models amb fang, Josep Artigas i Serveto i Josep Artigas i Ibàñez que feren els motllos amb guix, i en Genís Montaner i Estivill féu els originals amb poliéster. La vestimenta dels gegants s'assembla molt a la dels d'en Querol, amb alguna petita variació. La confecció d'aquests vestits va anar a càrrec de la modista sitgetana Glòria Argenter i Ibàñez. El gegant va vestit amb una túnica de color gris clar, amb ornamentacions marrons i daurades, cinturó vermell i a sota una xarxa grisa amb ornaments daurats. Al cap porta un turbant blanc i vermell. A la mà dreta porta un ceptre d'estil morisc amb l'escut de la Vila de Sitges. La geganta porta un vestit de color blanc, i la faldilla i la capa és de color marró clar amb arabescos daurats. A la mà dreta té un ram de flors. Al cap o va sense res o porta una caputxa morisca. L'alçada d'aquests gegants moros és de 4'20 m el gegant i 4'10 la geganta.

Durant els primers anys van tenir alguns problemes de contrapès, perquè s'abalançaven cap endavant amb molta facilitat. Per aquestes raons han sofert diferents retocs. També s'ha canviat la tonalitat dels colors de les cares. Ha col·laborat en aquestes tasques en Jofre Vilà. Aquests gegants es van construir al magatzem d'en Joan Pros al carrer de Santa Bàrbara.

L'acte de l'estrena es va celebrar el dia 22 d'agost a les instal·lacions de l'Escola Esteve Barrachina. Dies abans, concretament el dia 19 a les set de la tarda, es va designar el grup de nens que formaria la comissió de benvinguda. Per mitjà de sorteig van sortir els següents nois i noies: M.ª Mercé Pujol i Bosch, Laia Marsal i Ferret, Anna Serra i Vidal, Vinyet Calvet i Ferrer, Margarida Rodríguez i Sànchez, Elisabeth Figueres i Jornet, Raquel Raventós i Ruïz, Sònia Matai i Andreu, Judit Albors i Casanova, Lurdes Carbonell i Alquézar, Cristina Goñi i Bartés, Núria Yll i Bravo, Anna M.ª Mellado i Hernàndez, Silvita Lloret, Carles Peguera i Medion, Ignasi Franco i Fuertes, Joan Baqués i Almirall, Josep Viñas i Fernàndez, Carles Sardà i Vergés, Ferran Estalella i Malagelada, Francesc Quibern i Anton, Josep Oriol Nebleza i Raventós, Armand Iglésias i Piñana, Xavier Garcia i Campoy, Jordi Català i Forteza, Maties Garcia i Campoy, Alexandre Amigó i Gabaldà, i Tomàs Botas i Desforges.

Acte seguit, es va procedir al sorteig dels quatre padrins de la nova parella de gegants moros, que serien, per part de la geganta Anna M.ª Garcia i Martín i Jordi Subirana i Garcia i per part del gegant Núria Bosch i Viñas i Ramon Planas i Saltó. Després es va donar a conèixer els noms triats per la parella de gegants moros que eren: LA-HIA la geganta i FA-LUCH el gegant.

El dimecres dia 22 d'agost del 1979, a dos quarts de sis de la tarda, al pati de l'escola Esteve Barrachina, del carrer Font Llopart, es va fer una festa per als infants. Per alegrar la celebració va actuar el grup artístic l'Estaquirot, patrocinat per la Caixa d'Estalvis del Penedès. Pels volts de les set de la tarda tres sorollosos morterets van anunciar la sortida de l'estació del «Mauritània Express», tren que va fer una petita cercavila abans d'arribar al lloc de la inauguració. Va passar per la carretera per enfilar el carrer de Sant Francesc, Cap de la Vila, carrer de Jesús i finalment la pista del collegi abans esmentat.

En arribar, els geganters van descarregar els immensos paquets amb molt de compte, i els van situar en una tarima. Un cop allà es va encendre una traca de mil colors que va illuminar la cara dels infants, també començaren a vibrar les gralles i la Comissió de Benvinguda va començar a desembolicar els embalatges amb gran impaciència. Descoberts els gegants, en nom de tots els nens de la vila de Sitges els comissionats els saludaren i els collocaren el ram de flors i el ceptre. Els quatre padrins van donar-los els noms, i acte seguit van fer la seva primera ballada. Després infants amb induments dels diferents balls de l'Agrupació van acompanyar els gegants cap a l'ajuntament. L'itinerari va ser el següent: Jesús, Animes, S. Isidre, Francesc Gumà, Jesús, Cap de la Vila i Major. A l'ajuntament, les autoritats van donar la benvinguda oficial a la parella de gegants moros.

A partir d'aquesta data la parella recobrada dels gegants d'en Querol ha acompanyat els gegants de la vila en tots els actes populars. Anys després, el 1985, els gegants moros van ésser reformats, per la mala distribució del pes, que feia que fossin difícils de portar i de mantenir l'equilibri.

Un any després, el 1986, la tarda del 23 d'agost, l'Agrupació de Balls Populars de Sitges, es va dirigir presidida pels gegants moros a les instal·lacions de «El Eco de Sitges» situades al carrer de Bonaire, per rendir homenatge a la centenària institució. En aquest acte, el gegant moro portava a la mà, embolicada amb la senyera, una placa commemorativa que portava dibuixat l'escut de l'Agrupació de Balls Populars i la capçalera del setmanari «El Eco de Sitges». Al costat, un escrit de germanor entre les dues institucions sitgetanes. En aquest acte, el senyor Jordi Surià, representant tots els balls de l'Agrupació, va llegir unes frases d'unió entre les dues entitats, fent referència a l'antiguitat, ja centenària, de l'«Eco de Sitges» i a la reconstrucció dels antics gegants d'en Querol. També va fer referència a l'encertada labor de l'«Eco de Sitges», en la potenciació dels escriptors i poetes de la nostra vila, i haver donat figures de la literatura local gràcies a la publicació dels seus escrits. Va parlar també de la tasca important de l'Agrupació de Balls Populars per a potenciar el fet geganter. Va acabar amb una frase d'agraïment a «El Eco de Sitges».

Els geganters que han fet ballar els gegants moros són els següents: Isidre Baqués Alari, Ricard Baqués Marín, Jaume Baqués Alari, Josep Manel Palàcios, Joan Marçal Rivera, Joan Marçal Roure, Joan Figueras Mercader, Francesc Losada Carrillo, Francesc Conesa, Artur Cadena, Joan Molina, Antoni Vigó Julià, Carles Ripoll Paretas i Ivan Masó Maluquer.

Els grallers són membres de l'escola d'en Blai Fontanals i són els següents: Blai Fontanals, Magí Vendrell, Josep Abellan Gandia, Francesc Josep Lanau Arias.

L'uniforme dels geganters és de pantalons blancs, faixa vermella i camisa groga. Porten les espardenyes característiques de la Festa Major (blaves i vermelles) i l'escut de l'Agrupació de Balls Populars de Sitges a la butxaca de la camisa.

(Continuarà)

Amèrica i els sitgetans (6)

PERE SERRAMALERA I COSP

CAPÍTOL IV

(continuació)

Als 11 d'agost. ... «quondam» MIQUEL LLOPIS i MASÓ, mariner..., fill de Miquel Llopis i de Maria Teresa Masó, casats, marit que era de Rita Puig i Cassañes, «que d'edat de... anys morí en la mar als 6 de maig del pròxim passat, havent caigut des de la goleta del patró Josep Sagarra, que navegava des de Cuba a la Europa i de la qual no se pogué librar, a pesar de les diligències que fé la tripulació, conforme a la declaració de esta i del referit patró; dit dia... amb assistència de 9 preveres» (id. id. id. fol. 197 v.).

CAPÍTOL V

Any 1819

14 de gener del 1819. En la parroquial església de la vila de Sitges, bisbat de Barcelona, se ha celebrat lo funeral de cos present, novena i cap d'any, per l'ànima del «quondam» MAGÍ VIDAL i QUADRAS, solter, natural de dita parroquial, fill de Josep Vidal i de Josepa Quadras, casats, que d'edat de 19 anys «morí en Maracaibo als 28 d'agost de l'any passat, havent rebut los sagraments segons diu la carta d'avís enviada a son propi pare; dit dia se li cantaren 3 prosas, 3 lletanies, i tot l'ofici de difunts amb assistència de 13 presbíters» (A.P. Libre d'Obits, 1808-1824, fol. 200 v.).

8 de març del 1819. ... «quondam» BARTOMEU LLOPIS, natural de esta parròquia, fill de Cristòfol Llopis, mariner, i de Teresa, filla de pares desconeguts, casats, «que d'edat de 24 anys poc més o menys, morí en la ciutat de La Habana als... de... de... segons se ha notificat a sos pares; dit dia... amb assistència de 10 presbíters» (id. id. id. fol. 201 v.).

21 de maig del 1819. ... «quondam» BARTOMEU PASQUAL i ROMEU..., fill de Josep Pasqual i Quadras, comerciant i de Rosa Romeu, casats, «que d'edat de 23 anys i mig, morí en Cuba, en las Amèricas, el... de febrer del corrent any, segons diu la carta de avís rebuda i que tingué lo senyor Francesc Roig i Cassañes, adroguer de esta; dit dia... amb assistència de 12 presbíters» (id. id. id. fol. 202).

25 de maig del 1819. ... «quondam» BARTOMEU PASQUAL i BATLLE, solter, comerciant,

fill del patró Magí Pasqual i de Antònia Batlle, casats, «que d'edat de 30 anys, morí en la Amèrica el... del mes de... de l'any..., segons se ha anunciat per carta; dit dia... amb assistència de 12 presbíters» (id. id. id. fol. 202 v.).

12 de novembre del 1819. ... «quondam» JOAN SARDÀ i PARELLADA, solter, comerciant, natural de dita parròquia, fill de Francesc Sardà, comerciant i de Marina Parallada, casats, «que d'edat de 18 anys morí en la Amèrica, en Santo Domingo als 13 de maig del corrent any, havent rebut los sagraments; dit dia... amb assistència de 14 presbíters» (id. id. id. fol. 20).

24 de novembre del 1819. ... «quondam» SALVADOR PASQUAL i BATLLE, solter, comerciant, natural de dita parròquia, fill del patró Magí Pasqual i de Antònia Batlle, casats, «que d'edat de 25 anys, morí en La Habana, als 15 de juliol del corrent any, segons diu la carta de avís enviada a la mare del difunt; dia dia... amb assistència de 10 presbíters» (id. id. id. fol. 205 v.).

6 de desembre del 1819. ... «quondam» MANUEL ESTALELLA i URGELLÈS, natural de Villafranca del Penedès, habitant en Sitges, fill de Anton i de Úrsula, casats, marit que era de Josepa Carbonell i Sariol, «que d'edat de 20 anys poc més o menys, morí en la ciutat de La Habana als 18 de juny del corrent any i fou enterrat en lo cementiri general de la dita ciutat de La Habana, conforme consta en la partida de son òbit dada, per don Andrés Cascales, presbíter beneficiat de la església auxiliar del Santo Àngel que connota lo Llibre Sisè de Enterros de Españols, al folio 139, número 576, partida tercera; no féu testament i sols rebé los sagraments de la penitència i la extremaunció; dit dia... amb assistència de 8 presbíters» (id. id. fol. 206).

2 de desembre del 1819. ... «quondam» MANUEL PARETS i RUBIÓ, solter, comerciant, natural de dita parròquia, fill de Manuel Parets i de Paula Rubió, casats, «que d'edat de 37 anys morí venint de la Guinea en la fragata «Las Dos Hermanas», àlias «La Andreia», als 17 d'agost del 1817, com amb acta fechada en La Habana als 12 d'octubre de 1817 ho avisà a l'intendent curat, lo patró don Francesc Romagosa i Esparducer de esta; dit dia... amb assistència de 10 presbíters» (id. id. id. fol. 206).

Any 1820

26 de juny del 1820. En la església parroquial de la vila de Sitges, bisbat de Barcelona, se ha celebrat lo funeral de cos present, novena i cap d'any per l'ànima del «quondam» PELEGRÍ TORRALBES i VENDRELL, solter, natural de esta parròquia, fill de Joan Torralbes i de Josepa Vendrell, casats, que d'edat de 30 anys «morí en la isla de San Andrés als 11 de febrer del corrent any, ahont lo portà lo corsari insurgent que apressà la fragata española del patró Casals, que ha escrit la dita mort a la mare del difunt, no explicant si rebé los sagraments; dit dia se li cantaren 3 misas, 3 prosas, 3 lletanies, 2 nocturns i laudes de difunts amb l'assistència de 10 presbíters» (id. id. id. fol. 210 v.).

19 d'agost del 1820. ... «quondam» SALVADOR TASSIS i CARBONELL, comerciant, natural de dita parròquia, fill de Josep Tassis i de Maria Carbonell, casats, marit que era de Maria Rosa Busquets, «que de 42 anys morí en la Guayra per l'octubre de 1818 segons notícies comunicades a la sua vídua; dit dia se li cantaren... amb assistència de 4 presbíters» (id. id. id. fol. 212).

(Continuarà)

Aquest número ha publicat amb l'ajuda de la

Caixa d'Estalvis del Penedès